

має бути сьогоднішньою відповіддю української промисловості на інноваційний виклик світової економіки і може забезпечити економічний підйом галузі.

Список літератури: 1. Бужимська К.О. Модернізація економіки: технологічно-структурний аспект / К.О. Бужимська // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2011. – №3 С. 214-217. 2. Статистичний щорічник України за 2011 рік / за ред. О.Г. Осауленко – Київ: ТОВ «Август Трейд». – 2012. – 558с. 3. Про інноваційну діяльність. Закон України від 4 липня 2002 року № 40 –VI / Верховна Рада України [електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15> 4. Борисов А.Б. Большой экономический словарь /А.Б. Борисов – М.: Книжный мир. 2002. – 895с. 5. Эйзенштадт Ш.Н. Революция и преобразование обществ. Сравнительное изучение цивилизаций / Ш.Н. Эйзенштадт [пер. с англ. А В. Гордон] – М.: Аспект Пресс. 1999. – 416с. 6. Лаврентьев В.А. Управление технологической модернизацией промышленных предприятий на основе многоуровневой оптимизации производства Автореф. дис. ... докт. экон. наук. / В.А. Лаврентьев – Ижевск, 2010. – 41с. 7. Демин С.С. Управление развитием отечественной наукоемкой промышленности в условиях инновационной модернизации производства. / С.С. Демин // Вестник МГОУ. Серия «Экономика». – 2011. – № 3. – С. 54-56. 8. Ушаков Д.С. Инновационная модернизация народнохозяйственных систем. Автореф. дис. ... докт. экон. наук. / Д.С. Ушаков – Москва, 2009. – 45с. 9. Гурьев С.М. Модернизация или инновации: что важнее для экономики России? [електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://www.forbes.ru/ekonomika-column/vlast/60051-modernizatsiya-ili-innovatsii-cto-vazhnee-dlya-ekonomiki-rossii> 10. Полтерович В.М. Гипотеза об инновационной паузе и стратегии модернизации / В.М. Полтерович // Вопросы экономики. – 2009. – № 6. – С. 4–22. 11. Глазьев С.Ю. О программе антикризисных мер / С.Ю. Глазьев // Журнал Новой экономической ассоциации. – 2009. – № 1-2. – С. 255-258.

Надійшла до редколегії 06.03.2013

УДК 658.589:330.341

Концептуальні аспекти модернізації промислових підприємств/ О.С. Бойко// Вісник НТУ „ХПІ”. Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Х.: НТУ „ХПІ”. - 2013. - №44(1017) - С. 8-15. Бібліогр.: 7 назв.

Исследованы основополагающие понятия модернизационного процесса промышленного предприятия; обоснована авторская классификация видов и типов модернизации предприятия; предложена схема процесса планирования модернизации, основанная на оценке производственного потенциала промышленного предприятия.

Ключевые слова: модернизация, инновации, конкуренция, технологический уклад, модель развития, планирование модернизации, промышленное предприятие.

This article devoted to researches of the basic concepts of modernization process of industry. The author's classification of species and types of modernization and the scheme of modernization of the planning process, which based on an assessment of the production potential of the industrial enterprise are substantiated.

Keywords: modernization, innovation, competition, technological mode, the model of development, planning the modernization, industrial enterprise

УДК 330.147:338.3.01(477)

С.О. ДАНИЛІНА, канд. екон. наук, доц. ОНЕУ, Одеса

КОНЦЕНТРАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ТА КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються процеси концентрації виробництва та капіталу в економіці України, тенденції, що супроводжують ці процеси, а також позитивні та негативні наслідки в сучасних умовах.

© С.О. Даниліна, 2013

Ключові слова: концентрація виробництва, продуктивні сили, концентрація капіталу, виробничі відносини, ефективність виробництва.

Вступ. Безперервні процеси концентрації супроводжують розвиток сучасної світової економіки. Тому Україні необхідно знайти таку ефективну форму організації виробництва, яка дозволить на рівних конкурувати зі світовими виробниками.

Боротьба з монополіями і деконцентрація виробництва в перші роки реформування економіки України, проводилися з уявлень про неефективність великих підприємств та створення конкуренції. Але з плином часу виробники зрозуміли, що необхідно об'єднувати сили, тому сьогодні політика деконцентрації повинна спиратися на пошук ефективних структур, пошук оптимального розміру підприємства з точки зору концентрації виробництва і капіталу.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Проблеми концентрації знайшли своє відображення в роботах таких відомих зарубіжних вчених, як Баумоль В., Бейн Дж., Брейль Р., Вільямсон О., Коуз Р., Росс Д., Стиглер Дж., Тіроль Ж., Харбергер А., Хей Д., Шерер Ф., у тому числі російських – Авдашева С., Владимірова І., Іванова Ю., Ленського Е., Мильнера Б., Радигіна О., Розанова Н., Семенкова О., Степанова М., Шаститко А. Різноманітні аспекти концентрації досліджувалися в роботах українських вчених: Базилевича В., Бланка І., Гальчинського А., Гейца В., Голікова В., Костусєва О., Кузьміна О, Пасхавера О. та інших.

Мета статті – на основі аналізу існуючих тенденцій концентрації виробництва та капіталу в економіці України визначити ефективність сформованих господарських об'єднань та їх конкурентоспроможність.

Матеріали досліджень. Концентрація виробництва і капіталу тісно пов'язані між собою: концентрація капіталу являє собою соціально-економічну форму концентрації виробництва, в той же самий час концентрація капіталу є умовою, передумовою і основою концентрації суспільного виробництва. Цей взаємозв'язок підкреслював ще К. Маркс. Його метод дослідження дозволяє відокремити матеріально-речові закономірності процесу розширеного відтворення як індустріального процесу (концентрація виробництва) від соціально-економічної форми цього процесу – нагромадження капіталу і, відповідно, концентрації капіталу.

Концентрація виробництва – це характеристика продуктивних сил, виробництво продовжує укрупнюватися до точки оптимуму, в якій витрати на одиницю продукції досягають свого мінімуму. Концентрація капіталу – це характеристика виробничих відносин, це специфічна форма капіталістичного усупільнення виробництва, посилення влади капіталу. У гонитві за прибутком і ринковою владою виробники йдуть з точки оптимального плану, тобто ефективність виробництва стає не важливою, а важлива лише влада над ринком і перевага над конкурентами.

На перший погляд здається, що ці процеси тісно переплетені між собою та ведуть до ринкової влади. Але необхідно спробувати відокремити їх один від одного, щоб зрозуміти який з них призводить до позитивних наслідків, а який – до зростання ступеня впливу на конкретному ринку.

Дослідження тенденцій концентрації в економіці України слід розпочати з промисловості СРСР, яка характеризувалася високим рівнем концентрації виробництва, про що наочно свідчить таблиця 1.

Тривале зростання частки великих підприємств в обсязі валової продукції, у вартості основних фондів та в чисельності персоналу ілюструє зростаючу концентрацію виробництва в СРСР.

Таблиця 1 – Сукупний рівень концентрації у промисловості СРСР, у % [1,с.164]

Підприємства з обсягом продукції	Частка підприємств у %							
	В обсязі валової продукції		У чисельності персоналу		У вартості основних фондів		У споживанні ел. енергії	
	1975	1989	1975	1989	1975	1989	1975	1989
До 10 млн.	18,4	11,3	29,9	21,2	20,7	11,7	8,5	5,4
Від 10 до 100 млн.	44,6	38,9	44,9	48,8	38,7	32,3	35,3	26,1
Понад 100 млн.	37,0	49,8	25,2	36,0	42,6	56,0	56,2	68,5

Поступове укрупнення промислового виробництва СРСР було перервано в перші роки реформування економіки України, тому антимонопольна політика тих років зводилася до деконцентрації виробництва та перебільшення ролі малих і середніх підприємств. Ці процеси носили стихійний характер та не мали під собою теоретичного обґрунтування, зокрема, не були пов'язані з пошуком оптимального обсягу виробництва для кожного виробника, якого розукрупнювали.

Тепер проаналізуємо сучасні процеси концентрації виробництва і капіталу, що відбуваються в Україні. У таблиці 2 представлені дані розподілу 100 найбільших компаній України по галузях економіки.

Як видно з таблиці 2 і рисунку, серед найбільших компаній України найбільше представництво мають підприємства наступних галузей: металургійна промисловість – 18,0% (від загальної кількості компаній представлених в рейтингу); електроенергетика – 13,0%; нафтова промисловість – 11,0%.

За обсягом продажів продукції найбільші компанії України по галузях економіки розподілилися так, як це представлено на рисунку 1.

Таблиця 2 – Розподіл 100 найбільших компаній України по галузях економіки за кількістю та обсягом продажів

№	Галузь	Кількість	Обсяг продажів, млн. дол.
1	Паливна промисловість	15	22500,68
	– газова	2	9927,81
	– нафтова	11	10845,41
	– вугільна	2	1727,46
2	Гірничодобувна промисловість	3	1782,74
3	Коксохімічна промисловість	5	2075,45

Продовження таблиці 2

4	Електроенергетика	13	12966,84
5	Металургійна промисловість	18	21911,23
6	Фармацевтична промисловість	4	1661,32
7	Автомобілебудування	2	960,95
8	Електротехнічна промисловість	2	948,80
9	Машинобудування	2	707,29
10	Пивна промисловість	2	808,24
11	Харчова промисловість	6	3090,06
12	Транспорт	7	5478,09
13	Оптова торгівля	2	1662,77
14	Роздрібна торгівля	2	688,61
15	Поштові та експедиційні послуги	2	802,35
	– поштові послуги	1	425,51
	– експедиційні послуги	1	376,84
16	Телекомунікації	4	3680,23
17	Споживчі товари та послуги	7	5217,01
18	АПК	4	2087,62
	Всього	100	89030,28

Джерело: авторські розрахунки на основі опрацювання [2].

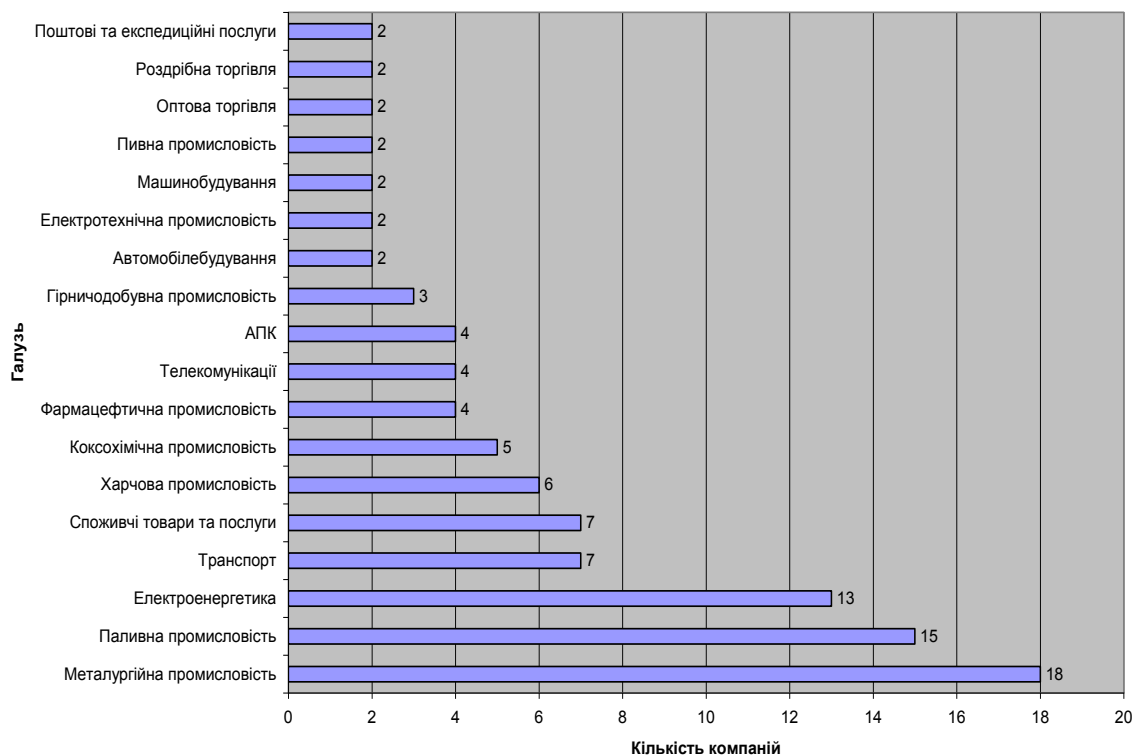

Рис. 1 – Діаграма розподілу найбільших компаній України по галузях економіки за кількістю

Джерело: авторські розрахунки на основі опрацювання [2].

За кількістю найбільші компанії України по галузях економіки розподілилися так, як це представлено на рисунку 2.

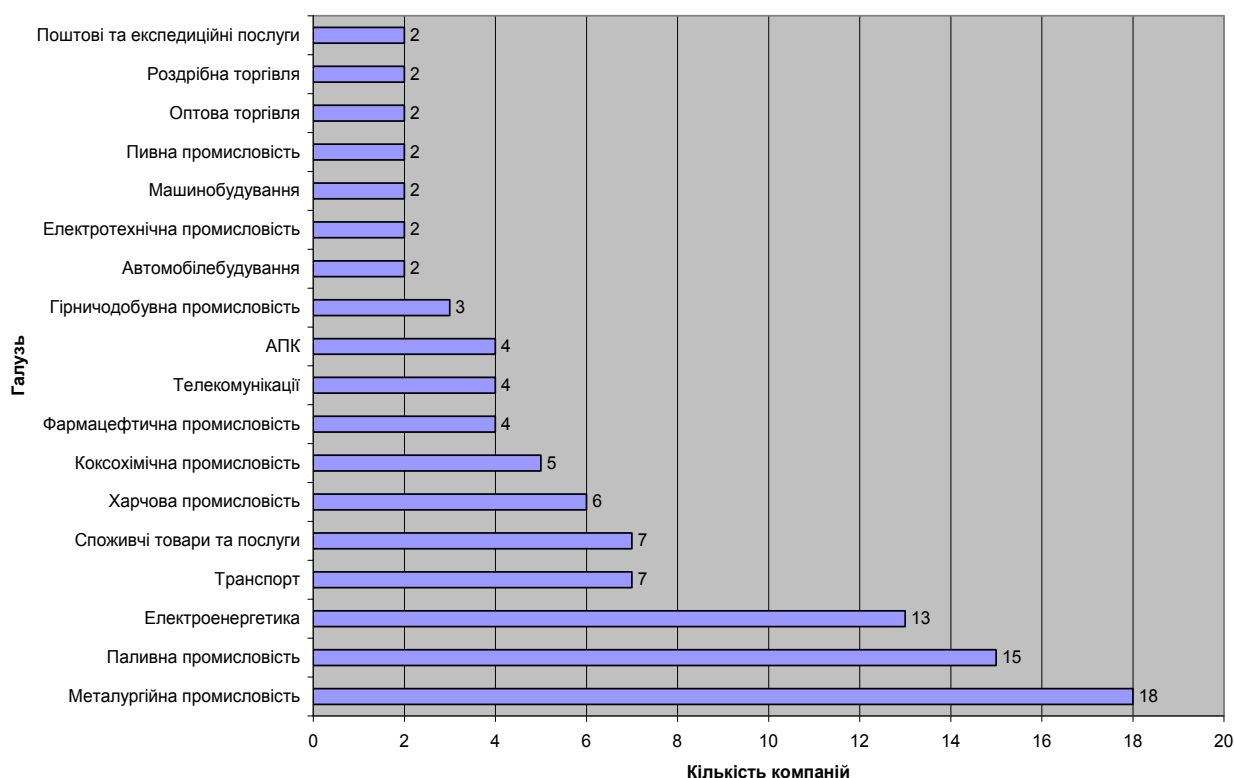

Рис. 2 – Діаграма розподілу найбільших компаній України по галузях економіки за кількістю

Джерело: авторські розрахунки на основі опрацювання [2].

У таблиці 3 наведені дані про концентрацію 3-х і 6-ти провідних галузей в економіці України за кількістю та обсягом продажів найбільших корпорацій.

Таблиця 3 – Концентрація найбільших компаній за кількістю та обсягом продажів по галузях економіки України

Показник	Галузь	CR3,%	Галузь	CR6,%	Разом
Кількість корпорацій	Металургійна промисловість - 18 Паливна промисловість - 15 Електроенергетика - 13	46,0	Транспорт - 7 Споживчі товари та послуги - 7 Харчова промисловість - 6	66,0	100
Обсяг продажів, млн. дол.	Металургійна промисл. - 22500,68 Паливна промислов.- 21911,23 Електроенергетика - 12966,84	64,4	Транспорт - 5478,09 Споживчі товари та послуги - 5217,01 Телекомунікації - 3680,23	80,6	89030,28
Середній обсяг продажів, млн. дол.	CZ3ом = 19126,25		CZ6OM = 11959,01		

Джерело: авторські розрахунки на основі опрацювання [2].

Як видно з таблиці 3, питома вага найбільших компаній 3-х і 6-ти провідних галузей економіки України складає відповідно 46,0% і 66,0%, а в обсязі реалізації продукції відповідно 64,4% і 80,6%.

Середній розмір 3-х і 6-ти перших галузей економіки країн за обсягом продажів становить відповідно 19126,25 млн. дол. і 11959,01 млн. дол.

Таблиця 4 – Найбільші компанії України за обсягом продажів в 2010 році

Ранг	Найменування компанії	Галузь економіки	Обсяг продажів, млн. дол.	CR,%
1	НАК "Нафтобаз України"	Нафтогазова	9386,76	
2	Метінвест Холдинг	Металургійна промисловість	5867,81	
3	ДП "Енергоринок"	Електроенергетика	5230,41	
Підсумок по 3-м першим			20484,98	42,5
Середній розмір по 3-м першим (CZ3KM)			6828,33	
4	МК "Азовсталь"	Металургійна промисловість	5230,41	
5	TNK-BP Commerce	Нафтогазова	1955,75	
6	ArcelorMittal Кривий Ріг	Металургійна промисловість	1799,78	
Підсумок по 6-ти першим			29470,92	61,1
Середній розмір по 6-ти першим (CZ6KM)			4911,82	
7	Linnik	Нафтогазова	1711,05	
8	ММК ім. Ілліча	Металургійна промисловість	1668,48	
9	Індустріальний Союз Донбасу	Металургійна промисловість	1613,59	
10	Київстар	Телекомунікації	1456,60	
Підсумок по 10-ти першим			35920,64	74,5
Середній розмір по 10-ти першим (CZ10KM)			3592,10	
11	Укртатнафта	Нафтогазова	1430,33	
12	НАЕК "Енергоатом"	Електроенергетика	1365,01	
13	Алчевський металургійний комбінат	Металургійна промисловість	1259,31	
14	Укрнафта	Нафтогазова	1247,36	
15	Вугілля України	Паливна промисловість	1242,06	
16	Донецьксталь	Металургійна промисловість	1210,11	
17	Metro Cash & Carry	Оптова торгівля	1181,06	
18	Дніпропетровський металургійний комбінат ім. Ф. Дзержинського	Металургійна промисловість	1172,56	
19	Запоріжсталь	Металургійна промисловість	1120,39	

Продовження таблиці 4

20	Нібулон	Споживчі товари та послуги	1086,79	
Підсумок по 20-ти першим			48235,62	100,0
Середній розмір по 20-ти першим (CZ20KM)			2411,78	
Всього по 100 корпораціям			89030,28	
Середній розмір по найбільшим корпораціям (CZ100KM)			890,30	

Джерело: авторські розрахунки на основі опрацювання [2].

У 20 найбільших компаній економіки України за обсягом продажів входять: 9 – металургійної промисловості; 5 – нафтогазової промисловості; 2 – електроенергетики, 2 – телекомунікації і по 1 – паливної промисловості, оптової торгівлі і споживчих товарів та послуг.

Таблиця 5 – Найбільші компанії України по галузях економіки за обсягом продажів в 2010 році

Компанія	Галузь	Обсяг продажів, млн. дол.
НАК «Нафтогаз України»	Газова промисловість	9386,76
Метінвест Холдинг	Чорна металургія	5867,81
ДП «Енергоринокк»	Електроенергетика	5230,41
TNK-BP Commerce	Нафтова промисловість	1955,75
Індустріальний Союз Донбасу	Диверсифіковані фінансові інститути	1613,59
Київстар	Телекомунікації	1456,60
Вугілля України	Вугільна промисловість	1242,06
Metro Cash & Carry	Оптова торгівля	1181,06
Нібулон	АПК	1074,29
АТБ-Маркет	Роздрібна торгівля	933,88
Південно-західна залізниця	Транспорт	883,16
Північний ГЗК	Гірничодобувна	733,80
Миронівський хлібопродукт	Масложирова промисловість	694,03
Нікопольський завод феросплавів	Феросплавна промисловість	653,10
Рошен	Кондитерська промисловість	650,08
Філіп Морріс Україна	Тютюнова промисловість	635,11
Богдан	Автомобілебудування	634,81
Харцизький трубний завод	Трубна промисловість	604,03
P&G Trading Ukraine	Промислові товари та послуги	579,51

БАДМ	Фармацевтична промисловість	553,20
Алчевський коксохімічний завод	Коксохімічна промисловість	494,20
Запоріжтрансформатор	Електротехнічна промисловість	481,25
Мотор Січ	Машинобудування	467,55
Укрпочта	Почтові послуги	425,51
САН ІнБев Україна	Пивна промисловість	412,48
Скіф-Шіппінг	Експедиційні послуги	376,84
Миколаївський глиноземний завод	Кольорова металургія	370,88
Азот	Хімічна промисловість	370,06

Джерело: авторські розрахунки на основі опрацювання [2].

По галузях економіки України серед найбільших компаній ведуть: газова промисловість, чорна металургія та електроенергетика. Серед галузей економіки України, в яких знаходяться менш великі компанії, необхідно відзначити наступні: пивна промисловість, кольорова металургія і хімічна промисловість.

Таблиця 6 – Концентрація виробництва по галузях економіки України в 2010 році

Галузь	Кількість компаній	CZ3кoc	CZ6кoc	Обсяг продажів, млн. дол.
Газова промисловість	2	9927,81	9927,81	9927,81
Нафтова промисловість	11	1699,04	1327,49	10845,41
Вугільна промисловість	2	1727,46	1727,46	1727,46
Гірничодобувна промисловість	3	594,25	594,25	1782,74
Коксохімічна промисловість	5	429,54	415,09	2075,45
Електроенергетика	13	2536,47	1613,08	12966,84
Металургійна промисловість	18	3210,22	2294,76	21911,23
Фармацевтична промисловість	4	445,20	415,33	1661,32
Автомобілебудування	2	960,95	960,95	960,95
Електротехнічна промисловість	2	948,80	948,80	948,80
Машинобудування	2	707,29	707,29	707,29
Пивна промисловість	2	808,24	808,24	808,24
Харчова промисловість	6	581,88	515,01	3090,06
Транспорт	7	851,52	799,87	5478,09
Оптова торгівля	2	1662,77	1662,77	1662,77

Роздрібна торгівля	2	688,61	688,61	688,61
Поштові послуги	1	425,51	425,51	425,51
Експедиційні послуги	1	376,84	376,84	376,84
Телекомунікації	4	1109,15	920,06	3680,23
Споживчі товари та послуги	7	711,91	646,10	5217,01
АПК	4	598,17	521,91	2087,62

Джерело: авторські розрахунки на основі опрацювання [2].

Найбільш концентрованими, за середнім розміром перших 3-х (СЗЗкос) і 6-ти (СЗ6кос) найбільших компаній, є наступні галузі економіки України: газова промисловість, електроенергетика і металургійна промисловість, а найменш концентрованими: фармацевтична промисловість, коксохімічна промисловість і харчова промисловість.

Висновок. Концентрація – дуже різноманітне та суперечливе явище, а її наслідки для економіки України можуть бути як негативними, так та позитивними. Серед можливих негативних наслідків концентрації в Україні найбільш небезпечними є обмеження конкуренції та монополізація ринку. Однак у більшості випадків концентрація має позитивні результати (створення додаткових робочих місць, здійснення технічної реконструкції виробництва, вихід на нові ринки збуту, зменшення матеріальних і трудових витрат, здійснення робіт щодо захисту навколишнього природного середовища, зняття державних дотацій за рахунок взаємного перехресного субсидування учасників концентрації тощо).

В Україні відбувається поступове укрупнення капіталу, про що свідчить зростання обсягів реалізованої продукції промисловості, що припадає на різні види об'єднань. Дані об'єднання створюються не з метою збільшення ефективності виробництва, а для посилення ринкової влади, тобто відбувається концентрація капіталу у шкоду концентрації виробництва. Так само в Україні не розроблені чіткі наукові аргументації, що пояснюють дані процеси, не впроваджена ефективна антимонопольна політика, немає належних інституційних умов та відповідних нормативно-правових регуляторів, що, в кінцевому підсумку, призведе до негативних наслідків – до обмеження конкуренції та монополізації ринку.

Список літератури. 1. Крупномасштабное производство в переходной экономике России: политэкономический аспект. – Волгоград: Изд-во ВолГУ, 1999. – 304 с., **2.** ТОП-100. Рейтинг лучших компаний Украины // Инвестгазета. – 2011. – №2.

Надійшла до редакції 15.03.2013р.

УДК 330.147:338.3.01(477)

Концентрація виробництва та капіталу в Україні/ С.О. Даниліна// Вісник НТУ „ХПІ”. Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Х.: НТУ „ХПІ”. - 2013. - №44(1017) - С. 15-24. Бібліогр.: 7 назв.

В статье рассматриваются процессы концентрации производства и капитала в экономике Украины, тенденции, сопровождающие эти процессы, а также позитивные и негативные последствия в современных условиях.

Ключевые слова: концентрация производства, производительные силы, концентрация капитала, производственные отношения, эффективность производства.

The article examines the process of concentration of production and capital in the economy of Ukraine, tendencies that accompany these processes, as well as positive and negative consequences in the modern world.

Keywords: concentration of production, the productive forces, the concentration of capital, relations of production efficiency.

УДК 658.8::62

Т.В. ДАНЬКО, канд. екон. наук, доц., НТУ «ХП»

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОМ НА ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Розглянуто сучасні підходи до управління високотехнологічним маркетингом, на основі чого визначено фактори, які мають безпосередній вплив на результати та ефективність маркетингової діяльності на високотехнологічному підприємстві. Узагальнення розглянутих підходів дозволило розробити концептуальну модель управління високотехнологічним маркетингом, виділивши в ній стратегічний рівень управління, куди віднесено функції з забезпечення ринкової орієнтації, планування, розвитку здатностей, організації та бюджетування маркетингової діяльності.

Ключові слова: високотехнологічний маркетинг, управління маркетингом, ринкова орієнтація, маркетингові здатності, Agile маркетинг.

Постановка проблеми. Зміст маркетингової діяльності на високотехнологічному підприємстві помітно відрізняється від інших видів маркетингу через існування важливих особливостей високотехнологічних ринків та високотехнологічного підприємництва [1–4]. Це в свою чергу висуває спеціальні вимоги до управління маркетингом як бізнес-функцією на високотехнологічному підприємстві [5], оскільки загально визнано, що стан та тенденції, які спостерігаються в маркетинговому середовищі компанії, мають значний вплив на практики та способи керування маркетингом в ній [6].

В свою чергу фінансові результати діяльності компаній залежать від того наскільки вдало ними обрано та здійснено бізнес-стратегію [7], що базується в тому числі і на організаційних аспектах забезпечення маркетингової діяльності [7–9]. В цьому зв'язку, враховуючи, що успіх підприємств на ринках високотехнологічної продукції має надзвичайне значення для успішного розвитку економіки в сучасних умовах [10–12], значної актуальності набуває саме дослідження та розв'язання проблем, які пов'язані з управлінням маркетинговою функцією на високотехнологічних підприємствах.

Аналіз останніх досліджень. Сучасні дослідники проблематики управління маркетингом в першу чергу звертають увагу на багатозначність трактування цього поняття у вітчизняній літературі [13, 14]. Викликано це тим, що поняття управління маркетингом іноді змішують за своїм змістом з поняттями «маркетинг-менеджмент»

© Т.В. Данько, 2013